

Pored ovih ispitnih sala bilo je i dva-tri amfiteatra za predavanja. Klupe u amfiteatru bile su bez naslona i bez pultova za pisanje. Beleške smo hvatali na kolenima. Predavanja su bila javna i nije bila nikakva retkost da u klupama sede ljudi poodmaklih godina, koji nisu bili studenti medicine. Bilo je poznatih profesora na čija je predavanja trebalo doći bar tri-četvrti sata pre početka da bi se ugrabilo neko slobodno mesto u velikom amfiteatru.

Biblioteka Saint Genevieve, koja se nalazila preko puta Panteona, ostavila je na mene neizbrisiv utisak. Ostala je, bar spolja, onakva kakva je izgledala kada je sagrađena u prvoj polovini XIX veka. Iz prostranog hola ulazilo se kroz jedna relativno mala vrata potpuno prekrivena visokom, teškom, štofanom zavesom. Čim se razmakne zavesa i stupi u čitaonicu, odmah se naide na jedan mali sto odmah do vrata. Činovnik za stolom, čuteći, upitno gleda svakoga ko ulazi, i izgleda da odmah prepozna svakoga ko po prvi put ulazi u čitaonicu. Pošto su mi već bile poznate formalnosti, zatražio sam formular za trebovanje knjiga, i pokazao svoju studentsku legitimaciju. Činovnik bi pogledao moju legitimaciju, potom mene, pružio mi formular, i upisao me u spisak posetilaca. To su bile sve formalnosti koje je trebalo da obavim.

Stolovi za rad bili su masivni, dosta široki, a sedišta su bila dovoljno razmaknuta. Mesta je uvek bilo dovoljno. Nisam ni primetio kada je jedna službenica prišla mom mestu i uzela formular na kome sam ispisao naslove knjiga. Brzo je proverila da li je formular pravilno ispunjen, i izčezla, nečujno, kao što je došla. Kako je i otkuda je primetila da sam seo za sto, nisam mogao da saznam, jer sem onog službenika na ulaznim vratima, druge službenike u čitaonici nisam video.

Svod nad čitaonicom bio je vrlo visok, skoro do vrha zgrade. Dnevna svetlost je dopirala visoko odozgo, kroz mnogobrojne i velike prozore, koji su se nalazili ispod same tavanice. Biblioteka je ličila na neko svetilište po svom izgledu, i po potpunoj tišini koja je vladala u čitaonici. Nije se čuo hod onih što ulaze ili izlaze, pomeranje stolica, ni bilo kakav govor ili šapat. Kao da sem mene nikog nije bilo u čitaonici. Službenica je, opet nečujno, prišla do mog mesta, spustila na sto tražene knjige, i nečujno se nekuda udaljila.

Nekoliko meseci, skoro svakodnevno, radio sam u ovoj biblioteci, i prikupio podatke neophodne za izradu moje doktorske teze. Ne znam koliko sam knjiga i časopisa pregledao, ali uvek sam dobio ono što sam tražio, a sve knjige i časopisi bili su uredni i čisti. I uvek je bilo sve kao i prvog dana kada sam ušao u biblioteku. U čitaonici je vladala potpuna tišina, a napolju na velikom trgu između biblioteke i Panteona, bilo je retkih prolaznika, ili samo po neko vozilo.

IZVOR:

¹Dorđević Mih. B., *Moja sećanja i uspomene* (rukopis).

Borivoje Mih. DORĐEVIĆ

Société scientifique d'histoire de la culture de santé de Serbie, Beograd

MES SOUVENIRS SUR LES ÉTUDES DE MÉDECINE À PARIS
VINGTIÈME ANNÉE DE CET SIÈCLE

Les mots-clés: Souvenirs; Les études de médecine; Paris

Le auteur décrit ses souvenirs sur les études de médecine à Paris vingtième année de cet siècle.

(Rad je primljen u Uredništvu 8. VIII 1989. god.)

Communication

UDC 61 / 174 (094.5) 497.1

Vasko KOSTIĆ (Tivat)

Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture Crne Gore, Titograd

PRINCIPI ETIKE

U STAROM CRNOGORSKOM ZDRAVSTVENOM ZAKONODAVSTVU

Crnogorci se teško mogu zamisliti bez njihovih etičkih principa o čojstvu i junaštvu, pri čemu je junaštvo samo jedan element čojstva, kao što su i humanost, čast, poštenje, savjesnost, nesebičnost itd. ostali elementi čojstva, pa nije čudo što i prvi crnogorski propisi iz oblasti zdravstva obiluju naglašavanjem etike, iako je ona sama po sebi jasna i po Hipokratovim definicijama ljudske etike jedna od osnova medicine.

Prvi crnogorski zdravstveni propisi su "Pravila o uređenju sanitetske struke i Propisi protiv zaraznih bolesti na stoci" – kao zajednički dokumenat. Ova Pravila i Propisi sačinjeni su po nalogu knjaza Nikole I, a objavljeni su u svega 150 primjeraka neposredno nakon što ih je knjaz Nikola usvojio posebnom Odlukom od 14. XI 1891. god.:

"Usvajam predloženi nacrt Mog Ministarstva unutrašnjih djela i naređujem mu da se stara o tačnom izvršavanju ovih Pravila i Propisa, a svima i svakome da im se pokoravaju. Nikola I".

Ko se nije pokoravao naređenjima knjaza Nikole, zna se što ga je čekalo, a od pokoravanja niko nije bio izuzet, čak ni članovi knjaževske kuće. Zbog oštih sankcija bez milosti mnogi su mu zamjerali, ali tako je moralo biti, da bi se uspostavio red i zakonitost u, na to do tada nenaviknutoj, Crnoj Gori.

Pravila i Propise o sanitetskoj struci sačinilo je Ministarstvo unutrašnjih djela, ali je neposredni njihov stvaralac bio dr Petar Miljanić, načelnik Sanitetskog odjeljenja tog Ministarstva i upravnik prve bolnice Kneževine Crne Gore, Bolnice "Danilo I" na Cetinju (građena 1871-1873. god.) koja i danas postoji.

P. Miljanić je rođen u seocetu Biogradu kraj Nevesinja 1. II 1852. god. Po završetku studija medicine u Moskvi, staža i neophodne opšte prakse, došao je u Crnu Goru 1881. god. sa nepunih 30 godina starosti. Čitav život je posvetio organizaciji i modernizaciji zdravstva u Crnoj Gori, gdje je na Cetinju i umro mlad 8. IX 1897. god. u 45-oj godini života. Njegovi zdravstveni propisi neizmijenjeni bili su na snazi sve do gašenja crnogorske države januara 1916. god.

Prvo poglavlje Pravila nosi naslov: "O ljekarima i njihovim dužnostima". Sadrži 30 odredaba i gotovo svaka na neki način upućuje na savjesnost, usrdnost i poštenje

ljekara, na njihovu uzvišenu profesiju i ugled koji ne smije biti okaljan. Neke odredbe to i direktno podvlače. Jedna od najdužih odredaba je treća po redu, koja pobrojava dugi niz obaveza i dužnosti ljekara, a počinje ovim riječima:

"Dužnost je okružnog ili nahijskog ljekara (fizikusa) da liječi pojedine bolesnike usrdno i savjesno po pravilima nauke i danoj zakletvi".

U 8-oj odredbi, pored ostalog, stoji:

"Kao što zakleti ljekari imaju uzvišeni poziv i časno povjerenje – brigu o životu i zdravlju tolikog broja ljudi – isto im se stavlja na savjest, da izdate lijekove računaju svima i svakome po našoj apotekarskoj taksi" (stim što u istoj odredbi ima i proširenih objašnjenja). "Kad bolesnik kupuje lijekove iz samostalnih apoteka, ljekar može po potrebi da propiše skupe i raskošne recepte bogatijim ljudima. Ali kad je bolesnik upućen na ručnu doktorovu apoteku, ovaj je obavezan da propisuje proste i jevtine lijekarije, kad se s njima isti uspjeh može postići, svim bolesnicima, a osobito srednjoj i neimućnoj klasi".

Po 14-toj odredbi propisane su oštre kazne, uključujući otpust iz državne službe, ako ljekar iz svoje ručne apoteke prodaje lijekove skuplje od propisane takse.

Po 17-toj odredbi "pogadanje i ugovor između ljekara i bolesnika ne dopušta se, niti vrijedi, osim za neke operacije ... jer su dovoljne doktoru propisate takse za usluge i korist od prodaje lijekova."

Po 20-toj odredbi regulisano je da za kućne posjete u rejonu grada doktor uzima 50 novčića po danu, a noću po jedan fiorin. Međutim, "za vizite doma kod ljekara ili u bolnici ne uzima se ništa. A sirotinja ne plaća ni onda, kad pozove ljekara k sebi. Od bolesnika iz Kneževine, koji dođu u varoš, gdje nema bolnice, da se na krčmi ili kod poznanika liječi, ne uzima doktor za vizitu, ako nijesu jačeg imovnog stanja ..."

Po 24-toj odredbi, za pelcovanje djece u mjestu boravka ljekara ništa mu se ne plaća, a kad ide po selima da pelcuje djecu, obezbjeđuje mu se konj za podvoz i po 3 fiorina dnevnicke iz državne kase.

Po 29-toj odredbi, "za obične operacije male hirurgije, kao prosijecanje apcesa, vađenje zuba, ispiranje i previjanje rana itd. ne uzima se ništa osim kao za običnu vizitu i naplaćuje utrošeni prevojni materijal".

Po 30-toj odredbi, "za sve operacije i manipulacije uopšte, što se čine u državnim bolnicama nad bonicima, ništa se ne plaća".

Drugo poglavlje nosi naslov: "O bolnicama". Ono sadrži 32 odredbe, a važno je podvući prvi dio 5-te odredbe: "Bolnica je za bolesne ljude, i prema tome u nju će se primati bonici, imućni i siromasi, bez razlike vjere, pola, uzrasta i narodnosti ..."

Po 7-oj odredbi "i strani podanici primaće se u bolnicu, i u ovom pogledu imaće se u vidu, pored humanitarnih i obzira reciprociteta. Za koje se po blizini življenja preko granice na sigurno može znati da su sirotnog stanja, neće se ništa tražiti."

To se nije odnosilo na diplomatsko osoblje i trgovce, jer oni nisu bili sirotinja. Odnosilo se uglavnom na Grbljane, Pobore, Maine, Brajiće i Paštroviće, koji su sa austrougarske teritorije stalno prelazili u Crnu Goru bez vize i pasoša, ali se odnosilo i na Hercegovce, pa i na skadarske Turke (Albance). Svi su oni često prelazili granicu zbog rodbinskih veza, trgovine, šverca itd.

Bolničko osoblje se u ovim propisima naziva "slugama" i "sluškinjama".

I kroz poglavlje o bolnicama, često se pominju etička pravila. Iz dugog teksta 18-tog poglavlja izdvajamo samo jedan dio: "Sluge su dužne da budu blagi, poslušni i strpljivi, vazda će najprije teškog bolesnika namiriti, pa onda lakšeg. Ako se pak

kome bolesniku po njegovoj rđavoj naravi ili bolesti ne može nikako ugoditi, bolničari i nudilje ne smiju da ih grde, niti da se s njima svadaju, već će to javiti doktoru ..."

Po 19-toj odredbi, "prvi bolničar, ekonom i druge sluge ne smiju od bolesnika ništa uzajmljivati, niti što na poklon primati."

Treće poglavlje je "O veterinarima", četvrto i najduže poglavlje su Propisi protiv stočnih zaraza, gdje se "marveni ljekar" uglavnom izjednačuje sa ljekarom za ljude, a posljednje peto poglavlje je "Sanitetska služba u pomorskim lukama".

*

Ovaj prilog je sačinjen povodom prenosa posmrtnih ostataka kralja Nikole I. na Cetinje, a uz to je korisno češće podsjetiti se na Hipokratove definicije etike, pogotovo u današnje doba katastrofalne erozije morala, koja ne zaobilazi ni ljude najzvišenije profesije – čast izuzecima.

I Z V O R:

¹ Pravila o uredenju sanitetske struke i Propisi protiv zaraznih bolesti na stoci, Cetinje, 1891.

Vasko KOSTIĆ (Tivat)

Société scientifique d'histoire de la culture de santé de Crna Gora (Monténégro), Titograd

LES PRINCIPES D'ÉTHIQUE DANS LES ANCIENS RÈGLEMENTS DE SANTÉ DE CRNA GORA (MONTÉNÉGRO)

Les mots-clés: Les anciens règlements de santé de Crna Gora (Monténégro); Les principes d'éthique

L'auteur donne les informations que les anciens règlements de santé de Crna Gora (Monténégro) contiennent et les recommandations concernant les principes d'éthique. Ces règlements ont été édités par le prince Nikola I en 14. XI 1891. an.

(Rad je primljen u Uredništvu 30. X 1989. god.)